

A

FEMINIZMUSRÓL

ÍRTA ÉS FELOLVASTA:

SZIKRA.

(GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ.)

BUDAPEST
A PESTI LLOYD-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Gondolom, ma már mindenki tudja az országban, hogy a „Nők választójogi világszövetsége”-nek kongresszusa 1913. júniusában Budapesten lesz.

Ha egyebet nem tekintünk, mint azt, hogy alkalmunk lesz a földkerekség legkiválóbb asszonyaival megismerkedni, – mert hiszen mindazok, a kik az idén Stockholmban voltak, megígérték, hogy eljönnek, de megígérték azt is, hogy rábeszéljük a jövetelre még azokat is, a kik ezúttal otthon maradtak! És eljön egy sereg kiváló férfi is. Így Ernst Beckman, Svédország nevelésügyének mindenkitől tisztelt bölcs tanácsadója. Eljön mr. Philip Snowden és lord Lytton, az angol férfi-liga vezetőemberei és még számosan. A kiváló asszonyok közül is szabad legyen néhányat felsorolni, mert neveik egyúttal kilométerjelzői annak a nagy útnak, a min a nő mai napig előbbre jutott. Így legelső sorban Helen Lorin Grenfeldet említem, Colorado állam volt közoktatásügyi miniszterét. Azután várjuk dr. Chrystal Macmillant, a ki a skót egyetemek nevében beszélt a nők választójoga mellett a lordok házában. Várjuk Reverend dr. Anna Shawt, a világ legbájosabb arany-szájú papját. Dr. Helene Westermarckot, dr. Gertrud Wokert, a kit csak a múlt nyáron hívott meg a lipcsei egyetem, dr. Paolina Schiffet és dr. Theresa Labrio-

lát, dr. Christine Bonneviet olasz és norvég egyetemi tanárokat. Selma Lagerlöf és Suttner Berta bárónő, – mindketten a Nobel-díj nyertesei – szintén megígérték, hogy eljönnek. A Charlotte Perkins Gilman, mrs. Chapmann Catt neveit, úgy hiszem, mindenki ismeri. E sorokat még igen sok tiszteletet és csodálatot gerjesztő névvel toldhatnám, mert hiszen eljönnek még mások is. Harmincz állam lesz nálunk képviselve. A kik pedig eljönnek, azok egytől-egyig olyanok lesznek, a kik mind-mind a szívükön viselik annak az eszmének diadalra jutását, mely célul tűzte ki, hogy a gyermeket megmentse a rossz bánásmódtól, kényszer-munkától, tudatlanságtól, elzülléstől és a nőnek mint önrendelkezési *nagykorú lénynek* biztosítja helyét, – létjogát – a társadalomban.

Nos, ha egyéb célja se volna annak a kongresszusnak, mint az, hogy annyi kiváló férfival, asszony-nyal megismerkedjünk, akkor is örömmel várhatnók az 1913-iki júniust, sőt várhatják még azok is, a kik az „ügy” iránt közömbösek vagy éppen ellenséges érzelmekkel viselkednek iránta.

De nem csupán önző öröme van okunk, hanem büszkék, nagyon büszkék is lehetünk, mert a mikor ott kint, a messze idegenben azt kérdezték az ott összesereglett sok-sok kiválóságtól, hogy hol legyen a legközelebbi kongresszus: Budapesten-e vagy *Bécsben*? Csaknem kivétel nélkül mindenki lelkesedéssel Budapest mellett szavazott.

Pedig – elhíhetik – ugyancsak korteskedtek odaátról és minden módon el akarták tőlünk édesgetni, hódítani a kedves vendégeket. Ám ez a megkülönböztetés nagy felelősséget rótt mireánk, mert meg kell nekik és ez által az egész föld kerekén lakó művelt

világnak mutatni, hogy méltók vagyunk arra a bizalomra, méltók arra a rokonszenvre, a melyet elhatározásukkal mintegy előlegeztek a haladó Magyarországnak. Hogy miért gyűlünk majd össze? Úgy hiszem, azt is tudja mindenki, de azért engedjék meg, hogy pár szóval részletezzem.

Tehát azért, mert már sokan vagyunk itt is és még többen külföldön, a kik rájöttünk és ki is merjük mondani, hogy a legtöbb törvény, mely mai napig a nő és a gyermek sorsa felől intézkedik, vagy rossz vagy elavult és ez nem is csoda, hiszen némelyiken világosan meglátszik, hogy a troglóditák korából szállott ránk. Mert ne tessék elhinni azt a példaszót, hogy „minden úgy van jól, a hogy van”. Ha ez igaz volna, akkor még ma is barlangban lalnánk, mint imént említett őseink, vagy még ott sem, hanem fák tetején, mint azoknak az ősei.

A külföld sokat vethet szemünkre ezekért a maradi rossz törvényekért, bár nálunk is száz és száz kérdés vár még megvitatásra, javításra, megoldásra. De azt is be kell vallani, hogy az egész nyugaton csodás gyorsasággal dűlnek le, egymásután sorra, az előítéletek kínai falai. így Ausztráliában a nőnek már szavazati joga van, Amerikának hat államában szintén. Norvég- és Finnország asszonyai már néhány év óta választók és választhatók.

De minket most első sorban Magyarország érdekel. Ezért nem tagadom, nem tiszta örömmel nézek a kongresszus elé, melynek tagjai oly lélekemelő, nagy haladásról számolnak majd be, mert mi, egyelőre, még mit mutathatunk nekik egyebet, mint ijesztő, vádló statisztikai táblázatokat? Ezeken pedig az van feljegyezve, hogy még ma is 80 perczent nálunk a gyermekhalálozás,

80 perczent! Tehát száz közül nyolcvan esetben állítja meg a halál jég keze meleg kis bölcsők ringását...

De még mást is mondanak azok a táblázatok. Azt, hogy mind az öt világrész leánykereskedelmének felét! – Magyarország szolgáltatja! ...

Talán még az is gondolkodóba ejthet, ha azt betűzzük ki a statisztikából, hogy évenként 70 ezer magyar pusztul el tudóvészben, s ezek közül hány és hány ezeren, egyes egyedül csak azért, mert tudatlansággal ápolták, nevelték. Éppen úgy, mint a hogy száz-ezrekre megy nálunk a sánta, vak és béna gyermekek száma egyes-egyedül csak azért, mert a szülők fegyelmezetlenek. Tehát, ezek a szerencsétlenek végeredményben a műveletlenségnek égbekiáltó áldozatai.

És természetes, hogy az ország még mindig telve van középkori jelenségekkel, nyavalyákkal és őskori babonákkal, ha még mindig 40 perczentjét teszi ki a népességnek az olyan egyén, a ki se írni, se olvasni nem tud. Hogyan várhatjuk az ilyen emberektől, hogy átérezzék kötelességeiket, úgymint szülők, úgymint a köznek egyedei?

És még valamiről beszél a statisztika, arról, hogy 10,000 válópernél több van évenként nálunk folyamatban. 10,000 válóper! Óriási szám úgy-e? Mégis csupán úgy viszonylik az a száz meg százezer rossz házassághoz, melyet lépten-nyomon megsejtünk magunk körül, mint a hogy viszonylik egy-egy önkénytelen fájdalomkiáltás ahhoz az óriási szenvedéshez, mit némán tűr az elcsigázott nagy beteg.

A ki ezt nem hiszi, annak azt tanácsolom, vegye szokásba a templomba járást. De ne csak a saját vallása templomába menjen s ne csak azért, hogy saját magáért kérjen, hanem azért, hogy körülnézzen; hogy

lelke közel férközzék ahhoz a sok-sok bánattal, fájdalommal telt, vigaszt hiába kereső asszony- és férfilelekhez, a ki ott naponként összesereglik.

Mert nem kell ám hinni, hogy mi asszonyok azt képzeljük, hogy a társadalom mai berendezése mellett csak a nőnek van rossz dolga. A viláért sem. Kijut abból a férfinak is elég. A nő csak annyiban kapja tetéstől, hogy ő még ráadásul folytonos megaláztatásnak is ki van téve. Szerencsére évezredek folyamán annyira hozzászoktatták, hogy most már ő is sokszor elhiszi, hogy ez nem megaláztatás, hanem – önfeláldozás. Bizony még ma nagyon gyakori jelenség, hogy kölcsönösen kínozza egymást a férfi és a nő. De hát világtéremtése óta mindig kínozták a gyengét az erősebb, viszonzásul aztán a gyengébb is örökké azon törte az esztét, hogyan játszhatja ki, boszulhatja meg magát az erősebbel szemben.

Egy olyan társadalom, a melyben a népesség fele a másik félnek eltartását magára vállalta ugyan, de oly fettetel, hogy cserébe az a másik fél teljesen alárendeli magát akaratának, lemondjon önrendelkezési jogáról, vegye vállaira a munkának a súlyosabb részét, nem az érdekes versenynyel, előbbre jutással, gazdagodással járó szerzést, de a javadalom nélküli, nagy fáradsággal járó, örökké egyforma, úgynevezett házigondot és végül azt követeli a nőtől, hogy egyes-egyedül arra fejlessze magát, hogy tetszetős, kívánatos legyen, egy olyan társadalomban lehetetlen, hogy minduntalan ne mint ellenség kerüljön egymással szembe az eltartott és az eltartó. Mint a hogy lehetetlen, hogy a férfi, a ki évszázadok óta részesedett a művelődés és tudomány minden áldásában, lehetetlen, hogy kicsinylőleg ne mértékelje a nőt, a ki ettől – igaz, hogy a férfi rendelkezése foly-

tán – el volt tiltva. Csak az a különös, hogy nem hogy örülne, hogy ezután végre megértőbb társa lehet az a nő, a kivel élete útját járja, de még ma is a hétfejű sárkánnyal szeretné őriztetni az akadémiák és egyetemek félik kinyílt kapuit, hogy elijeszzen bennünket tőle.

Tulajdonképpen a csodával határos ez, éppen úgy, mint a hogy csodával határos az, hogy még mindig szükségünk van a propagandára, a munkára, majdnem azt mondhatnám a martyrokra.

Vagy nem csodával határos-e az, hogy a nőnek nálunk még ma sincs szavazati joga? Tudom, sokan irtóznak ettől a gondolattól. Úgy képzelik, hogy azzal a ténnyel, hogy ha minden öt évben egyszer egy órára vagy mondjuk egy fél napra elmegy majd a szavazatot gyűjtő urnához, úgy képzelik, hogy ezzel valami irtózatosságot előzményű és kiszámíthatatlanul káros következményű, nőietlen cselekedetet fog művelni a nő.

Vajjon? Hát igazán sokkal nőietlenebb cselekedet lenne az, mint a mikor az asszony a hajtóvadászatban, galamblövészetben gyönyörködik? Vagy a milyen az a kényszerrobot, a mit mezei munkánál, házépítésnél gyermekeklányokkal, áldott állapotban levő asszonynyal végeztet a férj, az apa vagy csak egyszerűen a megszokás. De ez az. Mindenben éppen azért nem talál senki „nőietlenséget”, mert évezredek óta megszokta, hogy így cselekedjék. Nos, hát meg kell a világot szoktatni arra, hogy az asszonyok választók legyenek. És ez, azt hiszem, sokkal könnyebb feladatnak fog bizonyulni, mint a hogy első perczre látszik, mert Magyarországon nem is annyira arról van szó, hogy még továbbra is eltiltsák az asszonyt a szavazástól, mint arról, hogy újra hozzászoktassák. Mert azt, hogy politizálunk, megszokta már a világ réges-régen, sőt el is várják azt tőlünk.

Példa reá minden egyes korteskörút, mert nemde minden választás előtt van olyan hat hét, a mikor a magyar asszony igazán elbízhatja magát, mint nagybefolyású politikus, tekintve, hogy a tisztelt jelölt urak ugyancsak kérik, könyörgik úri asszonytól, paraszt-asszonytól a hathatós pártfogást.

Nem különös az tehát, hogy ugyanők hallani se akarjanak arról, hogy mi, ezután ezt a befolyást felelősség mellett gyakoroljuk és hogy mi is szavazzunk. Pedig mindenki tudja, hogy a magyar nemes özvegynek követküldési joga volt. Elt is vele. Ez természetesen nagyon is a politika felé terelte gondolatát, de azért sohasem hallottam, hogy a régi magyar asszonyok ellen panasza lenne bárkinek is.

És én most azt kérdem, ha a múlt századok magyar asszonya nem foglalkozott volna politikával, ugyan hogy alakulhatott volna ki Zrínyi Ilonának a jelleme? De igenis foglalkoztak. És helyet is foglaltak, mi több, jól betöltötték azt a helyet, a mit elfoglaltak, s mindezt a régi, visszasírt 48 előtti gyönyörű Magyarorszáiban. S ugyanazok, úgy asszonyok, mint férfiak, ma irtózáttal utasítják vissza azt a föltevést, hogy asszony a törvényhozásban résztvehessen, ugyanők, meghatva lapoznak a történelem arany könyvében és – joggal! – büszkék, ha ott ősanjuk nevével, mint hatalmas főispánnéval, vagy mint várvédő nagyasszonyval, vagy a szabadságharc sokat szenvedett mátyrjával, száműzöttjével találkoznak. S most egyszerre mi, a kik azóta születünk s magunkévá tettük azt a tudást, a mivel azóta gazdagodott az emberiség, mi ne vehessük ki részünket a munkából? Mi ne járulhassunk hozzá, hogy hazánk ügyeibe szóljunk? Miért? Hol itt a logika?

Elhíhetnék-e, hogy ma, a demokrácia fennen

hirdetett korszakában előállhasson az az anomália, hogy a régi rend asszonyának leszármazol egyszerűen letagadják a megvolt, tényleg megvolt jogait, s hogy a demokrácia asszonyai, azok, a kik csak azoknak az előjogoknak eltörlése óta illeszkedtek a társadalomba, hogy a demokrácia asszonyai harczzolják ki az ő számukra is a 48-ban eltörlött politikai jogokat?! Pedig ez történik. A Lorántffy Zsuzsannák unokáinak úgy látszik nem kell a követküldési jog, még kevésbbé az, hogy személyesen szavazzanak. Miért? Mert minden jog ellenszolgálatá – felelősség? Nekem nem kell a nő választójoga – mondta egy igen előkelő ismerősöm, „mert én nem akarom az én indirekt befolyásomat a direkt befolyásomért feláldozni”. Nem olyanforma íze van-e ennek a felkiáltásnak, mintha valaki azt mondaná: „Én nem akarok férjhez menni, mert többre tartom, mulatságosabbnak is, hasznosabbnak is tartom magamra nézve a szerető indirekt befolyását, a feleség kötelességeikkel járó befolyásánál.” – Hát el lehet ezt az érvet tisztességes gondolkozással fogadni? Pedig minden igyekezet odairányul, hogy politikában érzük be ezzel az elvvel. Mert mit tapasztalunk? Azt, hogy míg ük-ük-ük nagyanyáink belé szólhattak a haza sorsába, mirőlünk, az alaposabb képzettségű, többet utazott, babonáktól, előítéletektől kevésbbé gúzsba kötött unokákról azt mondják, hogy „még nem” vagyunk eléggé érettek arra, hogy ugyanazt tehessük, ugyanaz a felelősség terheljen, a mi a nagyanyáinkat? oh dehogy! de még csak azt sem, a mi Juont a bivalyost, vagy Janót a drótostót.

Nem e képtelenség az, hogy az asszony, a ki józan, az asszony, kire a család becsülete, jövője van bízva, az asszony, a kit ma már minduntalan nagy vállalatok élén látunk milliókat kezelve és ezer meg ezer ember

felett rendelkezve, – úgyszinte az a sok jeles orvos, tanár, a kik mind az asszonyok soraiból kerültek a kathedrára, – nem-e képtelenség, hogy a törvény rólunk mindnyájunkról még ma is ekként rendelkezék: „Az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel az, a ki nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért volt elítélve, a ki hivatalvesztésre vagy politikai jogai gyakorlásának ideiglenes felfüggesztésére volt ítélve, a ki szabadságvesztés végrehajtása alatt áll, a ki ellen bűnvizsgálat folyik vagy vád alá van helyezve, a ki csőd, gyámság vagy gondnokság alatt van, a ki testi vagy szellemi foglalkozás miatt az esküdt kötelességeit teljesíteni nem képes (1897. évi XXXIII. t.-c. 5. szakasz) – és a nő bárha a törvény előírta minden minősítése meg is van.” Tudják mit jelent ez? Egyszerűen azt, hogy oda vagyunk sorozva, a hol a gonosztevők rejtőzködnek és az idióták szomorú hada üvölt, dadog és állati hangokat hallat, de artikulált beszédre képtelen, igen. Politikailag az asszony, önök is, én is, hölgyeim! – ehhez a csoporthoz tartozunk. Ők és mi... Ha jól átgondoljuk, akkor ez a törvény tulajdonképpen sértőbb, mint az, mely a barbár századokban úgy intézkedett, hogy a szerencsétlen hadi foglyokat igavonó állatokkal kell összefogni. Azok, a kikkel – ponderabilitás szempontjából – számbavehetőségben egy sorba tesznek és nem akarnák megengedni, hogy felszabaduljunk e kényszer-szomszédságtól, nos a mi szomszédaink, a gonosztevők és idióták, még sokkal alantabb állnak az igavonó állatnál, mert hiszen az egyik csoport még igát vonni sem képes, a másik csoport pedig el van tiltva attól, mert nem méltó arm, hogy az élet igáját vonja.

...Lehetséges? Elhíhető-e, hogy ne vágyjunk az ilyen szégyenparagrafus terhétől megszabadulni? De elhíhető-e

a magyar férfiakról, hogy ezt rajtunk akarnák hagyni? Nem. Meg vagyok győződve, hogy egy sincs, a ki anyját, feleségét, leányát, nővérét magasabbra nem tartaná ennél. Hogy pedig mindennek daczára még mindig bent van ez a paragrafus és egy éppen ehhez hasonló, az, a mely a szavazati jogtól tilt el bennünket – a magyar törvénytárban – ezt csakis úgy magyarázom, hogy véletlenül benne feledték. Ezért nekünk, magyar asszonyoknak össze kell állani és szépen, illedelmesen megkérni a törvényhozó urakat, hogy legyenek kegyesek, törüljék ki onnan ezt a paragrafust és írjanak helyébe mást, a mi hozzájuk is, mi hozzánk is, századunkhoz is méltóbb legyen. Írják be helyette azt, a mely lehetővé tegye, hogy ezután nekünk asszonyoknak is jogunk legyen beleszólni, a mikor a mi sorsunkat intéző törvénytet codifikálják. Szükségünk van erre. De szükségé van az egész haladó emberiségnek arra, hogy egy egész sorozatát a ma létező törvényezikkeknek hatályon kívül helyezzünk és újakkal pótoljunk, hiszen a mi a régi Magyarországnak jó volt, – ha jó volt? – az ma már elavult. Egyszerűen azért, mert a mai Magyarország már nem azonos, sokszor már alig is hasonlít a 48 előtti patriarchális Magyarországhoz. Új erők, új életviszonyok és új emberek álltak azóta elő, a kiknek új társadalmi, jogi, ipari és nevelésügyi törvényekre van szükségük. És első sorban szüksége van erre a nőnek, a ki immár kinőtt a gyermeksorból, a kinek ma már nem elég, hogy contemplative érdeklődjék, de kényszerítik reá, hogy aktív részt vegyen a létért való küzdelemben, mert a férfi ma már nem győzi egyedül a kenyérkeresés munkájának napról napra súlyosabb feladatát teljesíteni. Már pedig, míg csupán férfiak alkotják a törvényeket, nem is remélheti a nő, hogy ne ismét csak

a régi, autokratikus rend szerint hozzák meg azokat. Ez pedig ma már még ezerszerre több szerencsétlenségnek volna okozója, mint eddig volt, mert minden egyes cikkelye, mely az asszonyt lenyűgözné, ma már nem mint hajdan, szellemileg kiskorú, testileg ügyefogyott lényeket sújtana, de teljesen kifejlett, önrendelkezésre, felelősségre megérett egyéniségeket.

Nagyjában ezek a kérdések – ezek a nálunk is, külföldön is megért, nagy, életbevágó kérdések, a miért a női választójog világszövetsége megalakult. S azért gyűlünk minden két évben össze, hogy az ügyünk elért eredményeiről beszámoljunk s a még el nem ért eredmények elérésére a további „miként?”-et megbeszéljük. A Stockholmban összegyűlt igen tisztelt tagtársak azt a hízogő határozatot hozták, hogy 1913-ban Budapestre jönnék. Ennek úgy hiszem mindnyájan őszintén örvendünk, de – mert van ám egy de! – ez pedig így hangzik, hogy: de a kongresszus is olyan mini a háború, három dolog kell hozzá: pénz, pénz és megint pénz. Hiszen nem arról van szó, hogy ötvenen vagy hatvanan jönnék, hanem sok száz vendég érkezését remélhetjük. Így aztán csakis úgy mutathatjuk meg az egész művelt világnak, hogy igazuk van, a mikor a magyar szíveslátásért lelkesülnek, ha mire a kongresszus össze jön, sikerült egy tőkét gyűjtenünk, a miből szívesen láthassuk vendégeinket. De két esztendő szerencsére nagy idői. Ha addig minden honleány, úgy az a sok öntudatos, mint az öntudatlan „feministák”, – mert olyan is van számtalan! – a ki a hazában tanít, lelkesít, nemesít, a ki házi iparokat kelt életre s ideje javát annak szenteli és terjeszti a jólétet. Nos, ha ezek a honleányok kegyesek volnának velünk összeállni és el nem mulasztani egy alkalmat sem, a mikor adás-vevések alkal-

mával, játékasztalok körül oly könnyen gurulnak ide-oda a koronák, ha mindannyiszor meg-meg mentenének ebből a guruló koronákból egyet-kettőt a kongresszus céljaira, akkor anyagi gondok nélkül és Magyarországhoz méltón várhatnók az illusztris vendégeket.

Bár az egész országban visszhangra találna kérésem! Hogy ez lehetővé váljék, nagyon kérem önöket, hölgyeim és önöket is uraim, a kik eddig türelemmel meghallgattak, legyenek az országban szószólóim.

A kongresszus alapjaira szánt összegek a *Pesti Magyar Kereskedelmi Bank (V., Fürdő-utca 2)* vagy a pénztáros címére: *Dirnfeld Janka, Budapest, VII, Rákóczi-út 6,* küldendők.

Gyűjtőívek és perselyek az előkészítő bizottság főtitkára útján kaphatók.

A kongresszusra vonatkozó mindennemű kérdezőskedésre készséggel válaszol az előkészítő bizottság irodája (VII., István-út 67.).